

OCENA
osiągnięcia naukowego oraz dorobku naukowego, dydaktycznego i popularyzatorskiego
dr Magdaleny Błażek
sporządzona w związku z ubieganiem się o stopień doktora habilitowanego

1. Uwagi ogólne

Dr Magdalena Błażek przedstawiła dokumentację zgodną z wymaganiami Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2015 r.. Dokumentacja zawiera informacje, które umożliwiają ocenę osiągnięć naukowych, dydaktycznych oraz popularyzatorskich.

Z przedstawionych materiałów wynika, że Magdalena Błażek uzyskała tytuł zawodowy magistra psychologii (1987) oraz stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie psychologia (2001) w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego. Jej promotorem w obu przypadkach był Prof. Tadeusz Mądrzycki.

Po ukończeniu studiów swoją karierę zawodową związała z Instytutem Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego, pracując w Zakładzie Psychologii Społecznej i Psychologii Osobowości na etacie asystenta (1987-2000), starszego wykładowcy (2000-2001) oraz adiunkta (2001-2005). Od roku 2005 pracuje w Zakładzie Psychologii Osobowości i Psychologii Sądowej. Prowadziła zajęcia dydaktyczne na Wydziale Zamiejscowym SWPS w Sopocie oraz w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym. W latach 1991-2016 była kierownikiem Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno-Konsultacyjnego w Gdańsku.

Działalność naukową Habilitantki usytuować można w obszarze psychologii rodziny i psychologii klinicznej w zakresie badań teoretycznych i empirycznych oraz psychologii sądowej jako stosowanej subdyscypliny badań psychologicznych. Analizując przebieg kariery zawodowej należy zauważyć, iż dr Magdalena Błażek wiąże swoją działalność naukową z praktyką psychologiczną głównie w zakresie poradnictwa rodzinnego i diagnostyki jako biegły sądowy.

2. Ocena dorobku naukowego

Na podstawie przedstawionej dokumentacji stwierdzam, że z ilościowego punktu widzenia dr Magdalena Błażek powiększyła znacząco swój dorobek publikacyjny.

Po uzyskaniu doktoratu opublikowała: (a) jedną monografię współautorską (2017), (b) dwa współautorskie podręczniki metodyczne (2013, 2016), (c) 38 artykułów w recenzowanych czasopiśmie naukowych, oraz (d) 30 rozdziałów w recenzowanych książkach. Wyniki swoich podoktorskich badań prezentowała także w formie plakatów i prezentacji mówionych na kilkudziesięciu krajowych i 22 międzynarodowych konferencjach oraz spotkaniach naukowych.

Jest jedynym lub pierwszym autorem w 10 artykułach i w 12 rozdziałach w książkach. Poza pracami wchodzącymi w skład osiągnięcia naukowego, wkład Habilitantki w powstanie pozostałych publikacji współautorskich jest określony na podstawie własnego oszacowania procentowego i deklaracji udziału merytorycznego.

Sumaryczny *Impact Factor* czasopism według listy JCR, w których Habilitantka publikowała swoje prace w czasie składania wniosku wynosił 5,47, liczba cytowań w bazie WoS wynosiła 41, a *h-index* - 4. Można więc powiedzieć, że publikacje, w których uczestniczyła Habilitantka mają jak na polskie warunki stosunkowo dużą siłę oddziaływania.

Z ilościowego punktu widzenia dorobek publikacyjny Kandydatki oceniam jako znaczny i wystarczający w świetle wymagań ustawowych w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Przechodząc do oceny merytorycznej dorobku naukowego, rozpocznę od stwierdzenia, że moim zdaniem, Magdalena Błażek po osiągnięciu stopnia doktora systematycznie rozwija badania skoncentrowane na problemie kształtowania się relacji w rodzinie oraz na diagnostyce w opiniowaniu psychologicznym na rzecz wymiaru sprawiedliwości. Publikuje prace teoretyczne i empiryczne, stosując różnorodne podejścia od klinicznych do eksperymentalnych. Publikuje również prace metodyczne dotyczące konstrukcji i stosowania narzędzi diagnostycznych.

W autoreferacie dr M. Błażek wskazuje trzy obszary podejmowanych przez siebie badań: (i) nad dynamiką relacji w związkach rodzinnych i życiem rodzinnym; (ii) nad osobowościowymi mechanizmami funkcjonowania jednostki; oraz (iii) „obszar psychologii sądowej” (s. 40).

Pierwszy z tych obszarów obejmuje m.in. wskazane we wniosku osiągnięcie naukowe na temat kryzysów związanych z rozwodem małżonków, którego ocenę przedstawię w kolejnej części recenzji.

Drugi z nich, dotyczy uwarunkowań funkcjonowania jednostki, w tym podmiotowych (tj. religijność, sprawstwo, upodobania, planowanie, komunikacja, kompetencje emocjonalne i in.) oraz sytuacyjnych (np. tym eksperymentalne manipulacje w regulacji nastroju), a także biologicznych (np. aktywność mózgową związaną z funkcjonowaniem poznawczym jednostki, a także zdrowie partnera). Problematyka badań empirycznych jest zróżnicowana. Wydaje się jednak, że wybór zmiennych nie jest przypadkowy. Obejmuje zakres wiedzy wymaganej w opiniowaniu psychologicznym, w tym w ocenie więzi z partnerem i dziećmi oraz jakości życia rodzinnego, które zaliczyć należy do centralnych zagadnień interesujących Habilitantkę w całym dorobku.

Trzeci z wyróżnionych przez Habilitantkę obszarów badawczych, w mojej ocenie nie jest spójny lub został niezbyt precyzyjnie określony. Zawiera przynajmniej dwa osobne problemy: (i) przemoc fizyczna, w tym seksualna, w różnych grupach wiekowych oraz percepcja społeczna tego zjawiska, a także (ii) ocena procedur oraz błędów w opiniowaniu psychologiczno-sądowym. Chciałbym jednak podkreślić, że publikacje w obu kwestiach zaliczyć należy do wartościowych z punktu widzenia psychologii sądowej jako stosowanej subdyscypliny badań psychologicznych.

Muszę w tym miejscu zauważyć, że w sekcji 6.4. Autoreferatu zaintrygowała mnie informacja, iż dr Błażek rozpoczęła współpracę z zespołem dr hab. Marka Przyborskiego, prof. nadzw. Politechniki Gdańskiej, w międzynarodowym projekcie badań nad analizą stanów emocjonalnych w oparciu o zmiany w twarzy człowieka rejestrowane z użyciem specjalistycznej kamery. W dostarczonej dokumentacji, ani w Internecie, nie znalazłem kopii publikacji w *Internal Security* na temat wstępnych – jak wspomina Habilitantka - wyników aktualnych badań tego zespołu. Znam jednak wyniki badań przeprowadzonych kilka lat temu przez dr A. Kwiatkowską, doktorantkę IPS UKW w Bydgoszczy, nad zastosowaniem innego rozwiązania technologicznego tego zespołu (tzw. „Cyber-Oka”) w komunikacji z pacjentami w stanach ograniczonej świadomości. Uważam, że współpraca dr M. Błażek z tym zespołem

może doprowadzić w przyszłości do użytecznych rozwiązań diagnostycznych w psychologii sądowej.

3. Ocena osiągnięcia naukowego

Dr Magdalena Błazek przedłożyła do oceny jako główne osiągnięcie naukowe cykl dziewięciu publikacji zatytułowany *Kryzys rozwodu – analiza psychologiczna funkcjonowania dorosłych i dzieci z uwzględnieniem diagnozy więzi rodzinnych*.¹

Cykl ten tworzą: (i) jedna współautorska monografia na temat rozwodu jako procesu (2017a); (ii) dwie współautorskie prace zwarte, które traktuję jako podręczniki metodyczne (2016, 2017); (iii) trzy artykuły empiryczne w czasopismach (2012, 2015, 2016); oraz (iv) trzy rozdziały w pracach zbiorowych (2014, 2016, 2017b). W trzech publikacjach jest jedynym autorem, w czterech publikacjach współautorskich jest pierwszym autorem, w dwóch pozostałych – drugim. Muszę w tym miejscu wyrazić żal, że oświadczenia współautorów na temat ich udziału w powstawaniu tych prac mają zbyt ogólny charakter, co utrudnia mi ocenę osiągnięcia naukowego dr Magdaleny Błazek. Przyjmuję jednak, że zgodnie z oświadczeniami współautorów, udział dr M. Błazek w powstaniu tych prac był procentowo przeważający, we wszystkich z nich była autorem koncepcji publikacji, wstępnej wersji i ostatecznej ich redakcji, ponadto w pracach empirycznych była autorem koncepcji badań, odpowiadała za opracowanie założeń teoretycznych i zaplanowanie badań empirycznych oraz za ich przeprowadzenie i analizę danych.

Celem prac składających się na osiągnięcie naukowe była – jak pisze Habilitantka w swoim Autoreferacie w sposób dosyć złożony – *szeroka analiza sytuacji rozwodowej wraz z autorską propozycją 'Modelu Adaptacji do Rozwodu' pogłębiona badaniami empirycznymi prowadzonymi w trakcie trwania procedur rozwodowych oraz opiekuńczych w następstwie rozwodu (czy rozstania rodziców) oraz poszerzenie warsztatu diagnostycznego psychologów o metody dające możliwość oceny relacji i więzi rodzinnych* (s. 4).

Generalnie, przedstawiony jako osiągnięcie naukowe cykl publikacji dotyczy – moim zdaniem – funkcjonowania rodziny w sytuacji kryzysu rozwodowego. Habilitantka wskazuje

¹ W autoreferacie podaje cykl 9 publikacji, natomiast w załączonych materiałach znajdujemy wykaz 12 publikacji. Przyjmuję, iż Habilitantka przedkłada jako osiągnięcie do oceny załączony w autoreferacie wykaz 9 publikacji.

na trzy płaszczyzny swoich w tym zakresie dokonań: (i) teoretyczne, ujęte w ramy autorskiego Modelu Adaptacji do Rozvodu; (ii) empiryczne na temat funkcjonowania rozstających się małżonków/rodziców i rodzin o obniżonych kompetencjach opiekuńczo-wychowawczych; oraz (iii) aplikacyjne nad narzędziami diagnozy więzi rodzinnych.

Kluczowym osiągnięciem teoretycznym jest – moim zdaniem – współautorski Model Adaptacji do Rozvodu (Błażek i Lewandowska-Walter, 2017a). Opiera się on na dwóch podstawowych założeniach: (i) rozwodzenie się jest długotrwałym procesem, który aktywizuje indywidualne zasoby w radzeniu sobie ze specyficznymi konfliktami wewnętrznymi i relacyjnymi; (ii) w procesie tym można wyróżnić trzy etapy (przed rozwodowy, rozwodu i życia rodziny po rozwodzie), które wymagają realizacji odpowiednich celów i zadań, związanych z osiągnięciem: gotowości do podjęcia decyzji o rozstaniu, gotowości do podjęcia współpracy rodzicielskiej oraz gotowości do wejścia w nowe związki. Pomyślną realizację tych zadań autorki modeli wiążą z osiągnięciem adaptacji do rozwodu.

Mimo nasuwających się uwag i ochoty do dyskusji, Model Adaptacji do Rozvodu oceniam pozytywnie jako przyjęte przez autorki monografii ramy teoretyczne, użyteczne w analizie funkcjonowania dorosłych i ich dzieci w kryzysie rozwodowym. Model ten porządkuje prezentowany w przywołanej wyżej monografii wykład bogatej wiedzy zgromadzonej na ten temat w literaturze przedmiotu. W analizach przedstawionych w ramach tego modelu jako istotne dostrzegam: (i) potraktowanie rozwodu jako etapowego procesu zmian adaptacyjnych w relacjach i życiu rodzinnym; (ii) pokazanie złożonych uwarunkowań przebiegu kryzysu (w wymiarze indywidualnym i rodzinnym) oraz osiągania adaptacji do zmian na każdym z etapów rozwodzenia się; (iii) wskazanie, obok negatywnych konsekwencji sytuacji rozwodowej, na rolę czynników ochronnych oraz samych zagrożeń jako czynników rozwojowych; oraz (iv) na rolę czasu w procesie adaptacji do rozwodu (wieku życia, a także upływu czasu chronologicznego) jako ważnego wymiaru analizy i zrozumienia dynamiki zmian adaptacyjnych w funkcjonowaniu indywidualnym i relacji rodzinnych. W miejscu tym należy zauważyć, że w ramy Modelu Adaptacji do Rozvodu wpisują się w szerszym bądź węższym zakresie rozważania publikowane w innych pracach teoretycznych Habilitantki (Błażek, 2014; Błażek i Lewandowska-Walter, 2017b), a także podstawy teoretyczne badań empirycznych przedstawione przez Habilitantkę do oceny jako Jej osiągnięcie naukowe.

W badaniach empirycznych dr M. Błażek skoncentrowała uwagę na funkcjonowaniu psychologicznym rozstających się małżonków/rodziców. Badania te mają różną wartość. Nie wnikając w szczegółową ich analizę ograniczę się do zasadniczych stwierdzeń.

Pierwsza z publikacji (Błażek i in., 2012) jest raportem z badań o charakterze klinicznym w stosunkowo dużej próbie 120 rozwodzących się par. Podstawy teoretyczne projektu oceniam jako wyczerpujące i spójne z celem badań. Moje wątpliwości budzi natomiast sposób gromadzenia danych oparty o eksperckie oceny funkcjonowania małżonków na podstawie materiału z wywiadu, obserwacji i analizy akt sądowych (brakuje informacji o tym, jakie były kryteria ich doboru, ilu było sędziów kompetentnych, jaka była procedura oceny tych materiałów, czy sprawdzano zgodność ich sądów itp.). Nie do końca jestem przekonany, czy przedstawione wyniki uprawniają autorów artykułu do wniosków przedstawionych w podrozdziale Dyskusja. Uważam, że wnioski te oraz ciekawe rozważania w tej sekcji, można potraktować jedynie jako przesłanki hipotez wymagające potwierdzenia w pogłębionych badaniach.

Druga z publikacji (Błażek, 2015) jest raportem z badań nad relacjami między psychologicznym funkcjonowaniem 90 par rozwodzących się małżonków i ich postawami rodzicielskimi. Pozytywnie oceniam również w tym przypadku podstawy teoretyczne jako uzasadniające problem badawczy. Badania mają charakter korelacyjny z wykorzystaniem standardowych skal kwestionariuszowych w ocenie postaw rodzicielskich i funkcjonowania psychologicznego rodziców. Autorka podkreśla, że w tych badaniach interesuje ją, „...jak sami badani, a nie psycholog, oceniają swoje psychologiczne funkcjonowanie” (s. 348). Wynika z tego, że ma świadomość ograniczeń poprzednio omówionego raportu. Jednakże we wnioskowaniu i dyskusji wyników badań zgromadzonych w tym badaniu popełnia kolejny błąd – wnioskowania na podstawie danych samo-opisowych o realnym zachowaniu rodzicielskim. Ponownie muszę stwierdzić, że ciekawa dyskusja wyników tego badania powinna być potraktowana jedynie jako źródło hipotez dla dalszych, pogłębionych badań.

Trzecia publikacja (Błażek, 2016) jest raportem z badań na temat parentyfikacji przeprowadzonych w próbie 272 najstarszych dzieci w rodzinach o obniżonych kompetencjach opiekuńczo-wychowawczych przy zastosowaniu klasycznego kwestionariusza postaw rodzicielskich Ziemskiej oraz zredukowanej do 12 pozycji skali parentyfikacji L.M. Hooper. Raport ten moim zdaniem zaliczyć należy generalnie do nieudanych z wielu powodów: słabe podstawy teoretyczne, pozostawiający wiele do życzenia opis metody badania oraz niezbyt jasna prezentacja wyników badania. Myślę, iż słabości tej publikacji wiążą się z ograniczeniami językowymi autorki tekstu, napisanego po angielsku. Szkoda

wyników tych badań, bowiem dotyczą ważnego problemu i obejmują stosunkowo dużą próbę badanych.

Dokonania aplikacyjne dr M. Błażek zostały zaprezentowane w trzech publikacjach przedstawionych do oceny jako osiągnięcie naukowe. Wykazują one znanostwo problemów diagnozy więzi uczuciowych i relacji rodzinnych oraz zawierają propozycje sposobów ich badania w praktyce diagnostycznej.

Pierwsza z nich, to podręcznik metodyczny dotyczący diagnozy więzi rodzinnych dzieci i młodzieży (Lewandowska-Walter, Błażek, 2013). W części teoretycznej znajdujemy wprowadzenie do systemowego rozumienia rodziny oraz dobre uzasadnienie stosowania zabawy jako formy diagnozy i terapii dzieci. Część druga zawiera opis kilkunastu zabaw diagnostycznych oraz przykładowe opisy 5 studiów przypadków diagnozowanych przy ich użyciu w sytuacji kryzysu rodzinnego. Prace tego rodzaju są poszukiwane przez studentów oraz absolwentów psychologii rozpoczynających karierę zawodową. Mam jednak obawę, że mimo pozorowanej prostoty, stosowanie tej formy diagnozy wymaga doświadczenia klinicznego. Jego brak może wyrządzić szkodę. Brakuje mi tego ostrzeżenia w tej publikacji.

Druga z tych prac, to rozdział w książce poświęcony diagnozie więzi uczuciowych w opiniowaniu sądowym w sprawach rodzinnych (Błażek, Lewandowska-Walter, 2016). Znajdujemy w niej przegląd wybranych narzędzi, które – zdaniem autorek – zapewniają dziecku swobodną ekspresję, nie obciążają emocjonalnie i są dostosowane do rozwojowych możliwości poznawczych. Uznają je za ważne w pracy diagnostycznej i terapeutycznej. Pracę tą oceniam – podobnie jak wcześniej omówioną – jako wartościową z dydaktycznego punktu widzenia.

Trzecia praca, to podręcznik autorskiego Testu Relacji Rodzinnych (Lewandowska-Walter, Błażek, 2016). Test ten jest przeznaczony do badania dzieci w wieku 6-14 lat (w dwóch wersjach dla dzieci 6-9 lat oraz 10-14 lat). Konstrukcja tego narzędzia jest wzorowana na założeniach klasycznego już Testu Stosunków Rodzinnych Bene i Anthony'ego (1957) oraz FAST Gheringa (1998). Oba testy mają polskie adaptacje. Walorem ocenianego Testu Relacji Rodzinnych jest odejście od techniki „papier-ołówek” i zastosowanie „ustawień przestrzennych” spersonalizowanych przez badane dzieci figurek oraz „unowocześnienie” sposobu wysyłania wiadomości. Uważam, że ocena trafności i rzetelności tego narzędzia jest zadawalająca, ale powinna być pogłębiona z uwzględnieniem większej liczby sędziów i próby badanych dzieci z uwzględnieniem ich wieku życia.

Mimo uwag, przedstawione do oceny dokonania aplikacyjne dr M. Błażek oceniam pozytywnie. W ocenie tej biorę pod uwagę Jej bogate doświadczenie kliniczne w opiniowaniu spraw rodzinnych dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości oraz udział jako eksperta PTP w tworzeniu standardów opiniowania w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. W tym kontekście chciałbym jednak zauważyć, że stosowanie nawet najlepiej dopasowanych do możliwości poznawczych i emocjonalnych dziecka tego rodzaju metod diagnozy (opartej wyłącznie na opiniach, sądach czy wykonaniu różnych w formie ustawień rodzinnych) wymagają ostrożności we wnioskowaniu o więziach rodzinnych badanych dzieci.

W ocenianych wyżej pracach brakuje mi rozważań nad ogólną koncepcją diagnozy małych dzieci.

Podsumowując przedstawioną analizę, cykl publikacji przedstawiony przez dr M. Błażek jako główne osiągnięcie naukowe oceniam generalnie jako wartościowy. Cykl ten tworzy całość, obejmując wyniki badań teoretycznych, empirycznych i aplikacyjnych. Mimo uwag w ocenie badań empirycznych i dokonań aplikacyjnych, wysoko oceniam znanstwo dr M. Błażek literatury przedmiotu oraz Jej wkład teoretyczny w porządkowanie wiedzy na temat więzi rodzinnych i ich diagnozy w kryzysie rozvodu.

4. Ocena działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej. Dr Magdalena Błażek prowadzi wykłady i ćwiczenia na studiach psychologicznych w zakresie psychologii osobowości i psychologii rodziny, a także na innych niż psychologia kierunkach studiów w zakresie psychologii ogólnej, społecznej i klinicznej. Była współautorem programu studiów Kryminologia.

Uczestniczy w kształceniu młodych kadr naukowych. Wypromowała ponad 100 magistrów na Uniwersytecie Gdańskim oraz ponad 50 na Wydziale Zamiejscowym Uniwersytetu SWPS w Sopocie. Angażuje się w działalność studenckich kół naukowych oraz sprawuje opiekę tutorską nad studenckimi projektami badawczymi. Jest promotorem pomocniczym w dwóch przewodach doktorskich. Jej osiągnięcia dydaktyczne zostały wyróżnione w 2008 roku nagrodą „Nauczyciel Roku” dla najlepszych nauczycieli akademickich Uniwersytetu Gdańskiego, a także Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

W załączonej dokumentacji nie znalazłem informacji dotyczących istotnej działalności popularyzatorskiej Habilitantki.

słabszej oceny jej dokonań empirycznych oraz doświadczeń w kierowaniu zespołami badawczymi i międzynarodowej współpracy, dorobek Habilitantki w mojej ocenie spełnia w stopniu wystarczającym aktualne wymagania stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego.

Konkluzja

Uwzględniając dorobek naukowy dr Magdaleny Błazek po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, oceniony na podstawie kryteriów zawartych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 oraz cykl publikacji wskazanych jako osiągnięcie naukowe pt. *Kryzys rozvodu – analiza psychologiczna funkcjonowania dorosłych i dzieci z uwzględnieniem diagnozy więzi rodzinnych*, stwierdzam, że zgodnie z Art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami) znowelizowanej w 2014 roku, dokonania Habilitantki wnoszą wkład w rozwój psychologii i odpowiadają w stopniu wystarczającym wymaganiom postępowania w uzyskiwaniu stopnia doktora habilitowanego.

Bydgoszcz, dnia 31 stycznia 2018 roku

(-) Janusz Trempała